88206 ـ شروط خوردن از ذبیحهٔ یهودی و نصرانی

سوال

من می‌دانم که گفتن «بسم الله» (تسمیه) هنگام ذبح حیوانات حلال‌گوشت لازم است و خوردن از آنچه نام خدا بر آن برده نشده، جایز نیست. اما گاهی فرد مسلمان ناچار می‌شود به کشورهای غیرمسلمان سفر کند و برای کار یا تحصیل سال‌ها در آنجا بماند. آیا باید در تمام این مدت از خوردن گوشت به کلی خودداری کند؟ یا در این حالت مضطر (ناچار) محسوب می‌شود و می‌تواند گوشت بخورد؟ یا اینکه گفتن بسم الله هنگام خوردن برایش کافی است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً: بنا بر قول راجحِ اهل علم، تسمیه (گفتن بسم الله) شرط حلال بودن ذبیحه است و نه از روی فراموشی و نه از روی جهل ساقط نمی‌شود.

ثانیاً: ذبیحهٔ کتابی (یهودی و نصرانی) با دو شرط حلال است:

۱. اینکه حیوان را همانند مسلمان ذبح کند؛ یعنی حلقوم و مری را ببرد و خون را جاری سازد. پس اگر حیوان را با خفه کردن، شوک الکتریکی یا غرق کردن در آب بکشد، ذبیحه‌اش حلال نیست. همچنین اگر مسلمان نیز چنین کاری کند، ذبیحه‌اش حلال نخواهد بود.

۲. اینکه نامی غیر از الله تعالی، مانند نام مسیح یا غیر آن را بر ذبیحه نبرد؛ به دلیل فرمودهٔ الله تعالی: وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ [الأنعام: ۱۲۱] (و از آنچه نام الله بر آن برده نشده، نخورید)، و فرمودهٔ او دربارهٔ محرمات: إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ [البقرة: ۱۷۳] (جز این نیست که [الله] مردار و خون و گوشت خوک و آنچه را که [هنگام ذبح] نام غیر الله بر آن برده شده، بر شما حرام گردانیده است).

شیخ ابن عثیمین رحمه الله می‌گوید: «منظور از این آیه، مواردی است که هنگام ذبح، نامی غیر از الله بر آن برده شود؛ مثلاً بگوید: به نام مسیح، یا به نام محمد، یا به نام جبرئیل، یا به نام لات و امثال آن». به نقل از تفسیر سورهٔ بقره.

همچنین آنچه را که برای تقرب به مسیح یا ستارهٔ زهره ذبح می‌کنند، حتی اگر نام غیر خدا را بر زبان نیاورند، داخل در دایرهٔ تحریم است و حرام می‌باشد. شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله می‌گوید: «اما آنچه اهل کتاب برای عیدهایشان ذبح می‌کنند و

آنچه با ذبح کردنش به غیر خدا تقرب می‌جویند ـ درست مانند قربانی‌ها و هدایایی که مسلمانان ذبح می‌کنند تا با آن به الله تعالی تقرب جویند ـ و این مثل چیزهایی است که برای مسیح و [ستارهٔ] زهره ذبح می‌کنند؛ در این باره دو روایت از احمد نقل شده است؛ مشهورترینِ آن‌ها در نصوصِ او این است که خوردنِ آن مباح نیست، حتی اگر نام غیر خدا را بر آن نبرده باشند. و نهی از این کار از عایشه و عبدالله بن عمر نقل شده است...». این مطلب در «اقتضاء الصراط المستقیم» (۱/۲۵۱) آمده است.

ثالثاً: اگر مسلمان یا کتابی حیوانی را ذبح کند و دانسته نشود که آیا نام خدا را بر آن برده است یا خیر، خوردن از آن جایز است و کسی که می‌خورد، خود نام خدا را می‌برد (بسم الله می‌گوید). بخاری (۲۰۵۷) از عایشه رضی الله عنها روایت کرده است که گروهی گفتند: ای رسول خدا، قومی برای ما گوشت می‌آورند و ما نمی‌دانیم آیا نام الله را بر آن برده‌اند یا خیر؟ رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: «شما نام الله را بر آن ببرید و بخورید».

شیخ ابن عثیمین رحمه الله می‌گوید: «لازم نیست دربارهٔ آنچه مسلمان یا کتابی ذبح کرده پرسیده شود که چگونه ذبح کرده؟ و آیا نام خدا را برده یا نه؟ بلکه پرسیدن شایسته نیست، زیرا این کار از سخت‌گیری بی‌جا (تنطع) در دین است. پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ از آنچه یهود ذبح کرده بودند خوردند و از آنان سؤالی نپرسیدند. و در صحیح بخاری و غیر آن از عایشه رضی الله عنها آمده است که گروهی به پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ گفتند: قومی برای ما گوشت می‌آورند و نمی‌دانیم نام الله را بر آن برده‌اند یا نه. ایشان فرمودند: «شما نام الله را بر آن ببرید و بخورید». عایشه می‌گوید: آنان تازه مسلمان بودند (تازه از کفر جدا شده بودند). پس پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ به آنان امر کردند که بخورند بدون اینکه سؤال بپرسند، با اینکه ممکن بود احکام اسلام بر آورندگان گوشت پوشیده باشد، چرا که تازه مسلمان بودند». این مطلب از «رساله‌ای در احکام قربانی و ذبح» اثر شیخ ابن عثیمین رحمه الله نقل شده است.

رابعاً: بنا بر آنچه گفته شد، کسی که به کشوری غیرمسلمان سفر می‌کند، اگر غالب کسانی که در آنجا ذبح می‌کنند نصرانی یا یهودی باشند، خوردن از ذبیحه‌هایشان برای او حلال است؛ مگر آنکه بداند آنان حیوان را با شوک می‌کشند یا نام غیر خدا را بر آن می‌برند، که پیشتر توضیح داده شد. اما اگر ذبح‌کننده بت‌پرست یا کمونیست باشد، ذبیحه‌اش حلال نیست. و در جایی که ذبیحه حرام است، خوردن از آن به بهانهٔ اضطرار جایز نیست، مادامی که انسان چیز دیگری مانند ماهی یا حبوبات و امثال آن برای حفظ جان خود می‌یابد.

شیخ عبدالرحمن براک حفظه الله می‌گوید: «گوشت‌هایی که در سرزمین‌های کفار عرضه می‌شود، چند نوع است: ماهی در هر حالتی حلال است، زیرا حلال بودن آن به تذکیه (ذبح شرعی) یا تسمیه وابسته نیست. اما سایر انواع گوشت: اگر تولیدکنندگان گوشت (چه شرکت‌ها و چه افراد) از اهل کتاب (یهودی یا نصرانی) باشند و از روش آنان چنین شناخته نشده باشد که حیوان را با شوک الکتریکی، خفه کردن، یا ضربه زدن به سر (آن‌طور که در غرب معروف است) می‌کشند، این گوشت‌ها حلال است. الله تعالی می‌فرماید: الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ

[المائدة: ۵] (امروز چیزهای پاکیزه برای شما حلال شد و طعام (ذبیحهٔ) کسانی که به آنان کتاب داده شده برای شما حلال است و طعام شما برای آنان حلال است). اما اگر آنان حیوان را با برخی از این روش‌های [غیرشرعی] می‌کشند، گوشت‌ها حرام است، زیرا در این صورت مصداق منخنقه (خفه شده) و موقوذه (با ضربه کشته شده) خواهند بود. و اگر تولیدکنندگان گوشت از غیر یهود و نصاری باشند، گوشت‌هایی که عرضه می‌کنند حرام است. الله تعالی می‌فرماید: وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ [الأنعام: ۱۲۱]. بنابراین بر مسلمان واجب است که برای حفظ سلامت دین و بدن خود از تغذیهٔ حرام، در اجتناب از حرامِ آشکار و دوری از شبهات کوشا باشد».

والله اعلم.